

Tábori Róbert:
A JÉGTÜNDÉR

I.

1876-ban a március hónap nagyon keményen köszöntött be a Duna mentén. A felvidéken óriási hóesés után hirtelen olvadás állott be, mely roppantul megdagasztotta a Duna mellékfolyóit, odalent pedig a Bácskában olyan hideg volt, hogy a jég mindenütt mint vastag páncél nehezedett a vizekre. Öregemberek, akik még emlékeztek az 1838-as országos csapásra, aggódva hallgatták a felsővidéki híreket. De még jobban megijedtek, mikor néha napján kimentek a Duna partjára és megfigyelték, mit mivel a békóba vert folyam. Zengett a jégpáncél, mintha alulról óriások ütögetnék, feszegetnék vasdoronggal, sokszor pedig éjszaka idején úgy nyögött medrében a hatalmas folyam, mintha panasználna:

– Nem bírom tovább. Megfulladok. Szűk nekem ez a meder.

Az öreg Benedek Pál, a bajai gimnázium pedellusa, ki nekünk „csirkéknek” – így hívták az első és második osztály tanulóit – büszkén szokta mutogatni a gimnázium falán a jelzést, mely megállapította mily magasan hágott harmincnyolc év előtt az árvíz, mely a várost elöntötte, fejcsóválva készült az új betörésre. Mert ő biztosra vette, hogy újból kiönti a víz a város lakóit.

Mikor előadás után összegyűltünk az iskola tág udvarán, hogy csoportokba verődve kiballagjunk a Dunához, hol lázas sietséggel folyt a töltésmunka, ő is hozzánk csatlakozott és azt mondta:

– Fiaim, a kérdés csupán az, hogy mi úszunk-e, vagy pedig a kalocsaiak?

Benedek bácsi nem szerette Kalocsát. Mert ott is volt nyolcosztályú gimnázium, mely erősen vetekedett a bajaival. Az ő meggyőződése szerint, ami jó Kalocsának, nem jó Bajának és viszont. Mikor tehát március másodikán megjött a hír, hogy az érseki város környékén megindult a jégtorlasz és Baja felé tódul, könnyes szemmel hirdette nekünk:

– Szegény Baja, megint csak te adod meg a multság árát.

Az árvízveszedelem miatt vakáció volt. Mint Budavár ostrománál, a szabadságharc alatt, gazdag és szegény, öreg és ifjú, sőt még az asszony nép is felajánlotta szolgálatát a mentő munkára. Mi is szívesen ajánlkoztunk és egy napon küldöttséget menesztettünk az igazgatóhoz, hogy mivel veszedelemben van a város, a gimnáziumi ifjúság is hajlandó a talicskázásra.

Jancsó Sándor, a negyedik osztály első kitűnője volt a mi szónokunk. Szép, sugár, barnaképű fiú volt, aki nemcsak a tudományokban, de a testgyakorlat minden nemében is erősnek bizonyult. Amint komoly és egyszerű szavakban elmondta óhajításunkat, olyan nemes tűz csillámlott a szemében, hogy az igazgató úr megveregette a vállát és így szólott hozzá:

– Derék fiúk vagytok egytől-egyig, különösen pedig te, Sándor. Elmondom majd kívánságokat az árvíz-bizottság mai ülésén és nem kételkedem, hogy szívesen fo-

gadják. Mert, ha nem is várok sokat testi erőtöktől, a példaadás hatni fog. Ha hiányos is az erő, dicséretet érdemel mégis az akarat! – fejezte be az igazgató és ezzel elbocsátott bennünket.

Kimentünk egyenesen a Duna partjára. Mondhatom, a látvány egy cseppet sem volt biztató. Az óriási jégmező hánykolódott. Örökös mozgásban volt minden porciója. Recsegett, ropogott és kísértetiesen nyögött. Sok helyütt már ketté is repedt a felülete. A szakadásokon, mint a szökőkútból csapott fölfelé a víz és az egésznek olyan beteges zöld színe volt. Ha pedig fölfelé néztünk a Dunán, mintha egy csapat óriás törne onnan elő: pusztá szemmel meg nem mérhető hullámóriások. Ezek ostromolták a jégpáncélt.

Hallgatva álltunk, a szívünk dobogását is meg lehetett volna hallani a nagy csendben. A nagy csendet csak néha-néha szakította félbe egy-egy parancsszó a munkafelügyelő ajkáról, a talicskakerekek nyikorgása. Úgy éreztük magunkat, mint mikor egy kis egér betéved az elefánt ketrecébe és várja a pillanatot, mikor gázolja el a hatalmas állat.

Egyszerre csak élénk mozgolódás kötötte le a figyelmünket. A felső töltésen abba hagyták az emberek a munkát, összefutottak egy helyen és belenéztek a sűrű ködbe, mely a víz párájából származott. Mi is odasiettünk és találgattuk, hogy mi lehet az az otromba formájú valami, ami egy hatalmas jégtáblán lefelé úszott.

– Egy darab erdő, melyet földestül együtt magával ragadt az ár – mondta a munkafelügyelő.

– Egy elszabadult malom – volt a legidősebb munkás véleménye.

Jancsó Sándor, aki híres volt az éles tekintetéről – meglátta a felhők között kóválygó sasmadarat is – bepillantott a ködbe, aztán így szólt:

– Sem az egyik, sem a másik, hanem egy ház. A kéményét is látom és rajta a gólyafészket.

– Vajon van-e valaki abban a házban? – kérdezte aggódva a felügyelő.

– Nem látok senkit... De mégis! Mintha a ház előtt egy pad volna, és azon valaki heverne.

Elállt mindnyájunk lélegzete a nagy aggodalom miatt. Istenem, ha élőlény van abban a kavarodásban, mi minden szenvedésen mehetett már keresztül és mi sors vár még rá?

Lassan teltek a percek. Amint a jégtábla kibontakozott a sűrű ködből, amint közelebb-közelebb érkezett, mindjobban kivehettük a ház körvonalait. Azt már láttuk, hogy egészen fából van, hasonlított a vasúti őrházakhoz és a teteje már erősen meg volt rongálva. A jelző-zászló még ott lengett az ajtaja felett, mely kifordult a sarkából. De ami a legcsodálatosabb volt, a gólyafészek nem volt üres. Emberi alak ült abban és élénk jeleket csinált a kezében levő jelző-lámpával, melynek piros fénye úgy csillogott keresztül a párával telt levegőn, mint egy fáradt szem.

...Tehát nem egy, hanem két veszendő lélek van azon az úszó jégtáblán.

Jancsó Sándor be is számolt róluk.

– A ház előtt a padon egy kislány hever – mondta suttogva és elfehéredő ajakkal! – tán hét vagy nyolc éves, a haja szőke, az arca sápadt és olyan, mintha elvesztette vol-

na az eszméletét. A háztetőn, a gólyafészekben pedig egy asszony, aki egyre integet felénk.

Néma csend követte a szavát. Aztán egyszerre csak fölkiáltottak az emberek:

- Meg kell őket menteni!
- De hogyan?
- Életét kockáztatja, aki ilyesmire vállalkozik!
- Még hozzá, nagyon kevés a remény, hogy sikerülni fog.
- Ki vállalkozik ilyesmire?
- Valóságos istenkísértés!

Jancsó Sándor egy pillanatig elgondolkozott, aztán odalépett a munkafelügyelő elé.

– Vállalkozom én! – mondta szilárd hangon, aztán észrevette a csodálkozást a körülállók arcán és szégyenkezve hozzátette: – Ne vegyék hencegésnek vagy hebe-hurgyaságnak, de jól tudok kúszni, mászni, az úzásban sem vagyok az utolsó. Ha átjutottam a szilárd jégmezőn, tán nem is olyan nehéz dolog az úzó jégtáblát csákánnyal hozzákapcsolni. Aztán átsegítem a szerencsétleneket a szilárdan álló jégmezőre és... és... a többit tudják már.

– Derék legény vagy a talpadon! – mondta a munkafelügyelő.

Sándor be se várta a további dicséretet, hanem kikapott egy csákányt egy munkás kezéből és nekiindult a veszedelmes útnak.

Visszafojtott lélegzettel néztünk egymásra. Könnyen, mint a zerge, ugrotta keresztül a jég torlódó részeit és nem telt bele két perc, már egészen közel volt az úzó jégtáblához. Megállott a jégmező szélén, a csákányt belevágta a jégtáblába és iparkodott azt magához közelebb húzni.

Ebben a pillanatban óriási recsegés és dübörgés támadt. Mintha a föld fordulna ki a sarkából, úgy megrázkódott a part, a töltés. A fülsiketítő zajra középütt egész szélességében és hosszában tízszer-hússzor megrepedt a jégmező, az ár fölfelé szökött, a hullámok torlódva hánykolódtak a magasba. Ezer meg ezer darabra szakadt a jégmező, a kettétört részek összebonyolódtak, egymásra törtek, nekivadulva keringtek körben. Nem láttunk, nem hallottunk többé semmit, mert a vad dübörgés elvette eszünket és eltöltötte szívünket rettegéssel.

Mikor vagy tíz perc múlva véget ért a vad dulakodás, a jégtábla, melyen a ház állott, lefelé úszott már Mohács felé. Még láttuk, amint az a női alak a gólyafészekben kétségbeesetten integetett felénk, de Jancsó Sándort hiába kereste a tekintetünk: eltűnt, elveszett a hullámok háborgásában.

II.

Amint a rianás megrepszettette a Duna sík tükrét és a szertecsapódó jégdarabok között kavarodva szökött fel a lenyűgözött hullám, Jancsó Sándor azonnal tisztában volt, hogy nem használ nagy tudása az úzásban, ha a jég közé kerül. Az éles szélű jég úgy összevagdálja testét, hogy a kés sem különben. Néhány nappal azelőtt látott egy hatalmas fatörzset, melyet derékon kettévágott a neki támadó jégtábla.

Minden gondját tehát arra fordította, hogy ne jusson a jég közé. Amint veszni érezte talpa alatt az egyik táblát, rögtön átszökött egy másikra. S így ment ez félórán

keresztül, míg csaknem fogytán volt már az ereje. Homlokáról csurgott a veríték, széles melle zihált, a szeme ködöt látott. Végso erőfeszítéssel még egyszer menekült az elemek harcából és mikor egy nagyobb szilárdabb jégtáblára jutott, összeesett. Elvesztette eszméletét.

Maga sem tudta, meddig feküdt így. Egyszerre csak arra eszmélt föl, hogy egy puha kéz simogatja arcát. Valamiképpen az a hit támadt föl benne, hogy otthon van ágyában és édesanyja keltegeti, mert megfogta a kezét és megcsókolta, miközben ezt mondta:

– Mindjárt, anyuskám. Nem kések el az iskolából. A leckémet pedig már az este megtanultam.

Erre elnevette magát valaki. Olyan volt ez, mintha egy ezüst csengettyű szólna: csingili, csingili, csingili. Éppen háromszor szólalt meg.

Fölnézett és még jobban elbámult. Gyönyörű szőke gyermekfej hajolt le hozzá. Ragyogó kék szeme, piros szájacskája még most is nevetett. Pedig a dologban nem volt semmi nevetnivaló. Sándor nem a puha ágyában feküdt, hanem egy hideg jégtáblán. Lucskos volt a ruhája, a ködös levegő úgy átjárta, hogy a foga is vacogott. Észrevette ezt a kislány és odatartott szája elé valami meleg folyadékot, amiről Sándor csak azután tudta meg, hogy kávé, mikor megitta.

– Hát maga kicsoda? – kérdezte az apróság s még mindig nevetett a két szeme.

– Bajai diák vagyok... S te?... Már tudom! Te vagy a jégtündér, akiről a mese szól.

A kisleánynak nagyon megtetszett ez a mondás, mert hirtelen abbahagyta a nevetést és megsimogatta Sándor arcát.

– Ha tud valami mesét a jégtünderről, mondja el. Nagyon szeretem hallani.

Amilyen jószívű és szófogadó fiú volt ez a Jancsó Sándor, megtette volna a kívánságát. De szerencsére, akadt egy harmadik, aki okosabb volt kettőjükénél. A magasból odaszólt egy hang.

– Ne tereferélj most, Ilonka, hanem vezesd a fiút a szobába. Még meghűl ebben a csúnya időben, így átázva, átfázva.

Sándor fölnézett és elállott a szava a bámulat miatt. Egy faházat látott maga előtt, annak tetején egy gólyafészket és a fészekben egy okos szemű asszonyt, ki valami zászlófélet lengetett. Jobban megnézve, nem is volt az zászló, hanem inkább vitorla.

– Mit csinál? – kérdezte.

– Irányt adok ennek a jégtáblának. Gyorsabban halad azonfelül így, mert a szél is hajtja.

– Hova mennek?

– Ahova sorsunk visz. – Sok keserűség volt az asszony hangjában, mikor ezt mondta, de aztán határozottan folytatta: – Most pedig ne prézsmitálj, fiam, hanem eredj a szobába és szárítsd meg a gúnyádat. Mert arra nem érünk rá, hogy beteget is ápoljunk.

Mivel a kis jégtündér megfogta a kezét, Sándor felállott és követte. Amint egyetlen lépett, olyan száraz hangot adott a jégtábla, hogy felkiáltott azonnal:

– Nini, hisz ez tutaj!

– Eltaláltad. De csak egy része az, a többi pedig jég. Befagyunk a jégárba és most visz előre.

Ezért volt hát, hogy ellenállott a rianásnak. Szilárdabb anyagból készült, mint a többi jégdarab.

A kunyhóban egy kis vaskályhában lobogott a tűz. Sándor odaállott elébe és amint a meleg átjárta testét, ruhájából csakhamar kiszikkadt a nedvesség. Megindult újból a beszélgetés közte és a kis tündér között.

– Hogyan jutottak idáig? – kérdezte.

– Nem tudom. Este lefeküdtem a kis házacskánkban, apa megcsókolt és elmondatta velem az esteli imádságot. Mire reggel fölébredtem, már úsztunk.

– Hol van az apád?

– Nem tudom. Anya azt mondja, hogy elszakadt tőlünk, mikor elment vágányt megnézni és minket elragadt az árvíz.

– Tán vasúti őr az apád?

– Az. Van szép piros zászlója, azt lengeti, valahányszor vonat érkezik. Egyszer kétszer megengedte, hogy én lengessem... De szép volt az!

– S mióta vagytok útban?

– Nem tudom. Csak annyit tudok, hogy kétszer imádkoztam lefekvés előtt, mióta elvitt a jégzajlás.

Bement az asszony is és közbe szólt:

– Ha megszáradt a ruhád, fiam, menj te a gólyafészekbe és irányítsd a vitorlát. Azalatt megfőzöm az ebédet.

– Hát van miből?

– Akad még egy kis liszt. Bár most eggyel többen vagyunk, nem fogunk éhen halni... De te jártas vagy errefelé, mondd hát, hol lehetünk?

– Ha így haladunk, egy óra múlva Szekcsőnél leszünk.

– Partra juthatunk ott?

– Nem hiszem, mert nagyon sebes ott a víz folyása. De ha kedvez a szerencse, Bezdán alatt kiköthetünk. Van ott egy kis homoksziget, amely éppen nekünk való.

Az asszony közben megfőzte a levest, ki is tálalta a gyermekeknek, akik jóízűen kanalzták föl. Ilonka bizony legszívesebben ki is nyalta volna a tányért, mint egy kiscica –, de azt mégis restellte az idegen fiú előtt.

Sándornak feltűnt, hogy az asszony nem evett egy falatot sem.

– Miért nem tetszik enni, kérem? – kérdezte, s hirtelen letette a kanalat kezéből.

– Nem vagyok éhes – felelt az asszony és félrefordította a fejét.

Sándornak összeszorult a torka.

– Ugye azért, mert én itt vagyok? – szűrte ki a szót nagy nehezen a fogai közül. – Én most megeszem a néni részét?

– Nem, fiam – felelt az asszony, belenézve a fiú becsületes, komoly szemébe. – Hiszen mondtam, van még egy kis lisztünk, zsiradékunk, meg egy egész kenyérünk is, éppen tegnap sütöttem. Elég egy-két napra. De a gondtól, az aggodalomtól nem tudok enni... Mi lesz velünk...

– Majd megsegít a jó Isten, anyuskám – szólt közbe Ilonka olyan bizakodó hangon, mintha a jó Isten már meg is súgta volna neki, hogy hogyan és mikor fog segíteni rajtuk.

Az asszony nagyot sóhajtott.

– Már csakis ő segíthet – szólt csüggedten –, mert te, szegény jó fiú, aki segíteni akartál rajtunk, magad is bajba jutottál. Most visz a víz... velünk együtt... és ki tudja, fogunk-e partot érni?

– Nem szabad csüggedni – vigasztalta Sándor –, az árterület mentén a partokon mindenütt vannak emberek, az árvíz-bizottság mindenütt működik, ha észrevesznek, valahogy majd csak kicsákláznak minket. Ha pedig nem, Bezdán alatt, amit mondtam, a kis homokszigeten egészen biztosan ki fogunk kötni, a jégtáblánk egyenesen rámeleg a szigetre s ott megakad. Addig pedig örülhetünk, hogy van föld a fejünk felett, tüzelőnk a kályhában s még ennivaló is akad. Nem fagyunk meg és nem halunk éhen! Ne tessék hát úgy búsulni, hanem tessék valamit enni, mert különben igazán azt hiszem, hogy mégis miattam nem eszik a néni!

Az asszony elmosolyodott.

– Derék fiú vagy, Sándor. Igazán azt hiszem, a jó Isten küldött ide, hogy erősíts és vigasztalj.

Leszelt egy darab kenyeret magának, evett néhány kanál levest is, s láthatólag nyugodtabb lett.

– Ma hajnalban, úgy három óra felé ragadt el az árvíz – magyarázta aztán Sándornak –, a férjem künn volt az állomáson, a sínek mentén s én a kislánnyal csendesen aludtam a kis faházunkban. Sejtettük, hogy a felvidéki nagy havazásnak és hirtelen olvadásnak árvíz lesz a következménye, s az uram mondta is, hogy jó lesz majd bemenni a városba, mert a mi kis házunk nagyon közel volt a Duna parthoz. De hogy ilyen hirtelen szakadjon ránk a szerencsétlenség, arra nem gondoltunk... Álmunkban lepett meg az árvíz... s én egyszerre csak arra ébredtem, hogy borzasztó dübörgés, ropogás, recsegés közt viszi a víz a kis házunkat... Ezer szerencse még, hogy rákerültünk a jégtáblára és nem alája.

Közben bealkonyodott már egészen.

Lámpát nem gyújthattak, mert petróleum csak annyi volt, hogy a piros jelzőlámpába jutott.

Az asszony meggyújtotta, magára vette meleg nagy kendőjét s ismét elfoglalta őrhelyét fönny, a gólyafészekben, hogy a piros lámpát lengetve adjon jelt az embereknek, hogy segítsenek, mentsenek meg három veszendőbe induló életet...

III.

A sötétedő szobában magára maradt a két gyermek, a nagyfiú és a kis leány.

Csak a kályha vörös fénye világított.

Sándor körülnézett s látta, hogy a sarokban van még egy jókora rakás hasábfa, s azt is látta, hogy a kislány fázósan gubbaszt a széken.

Hamar tett hát a tűzre egy pár darab fát, hogy ki ne aludjon.

Ilonka, aki az előbbi komoly beszélgetés alatt kissé elálmosodott, most, hogy a tűz föllángolt s vörös fénye bevilágította a szobát, vígan és fürgén ugrott oda Sándorhoz.

– Te azt mondtad, hogy sok mesélt tudsz. Mesélj nekem valamit, én azt úgy szeretem hallani. Azelőtt anyuska mindig mesélt, olyan gyönyörű meséket tud, de amióta itt vagyunk a vízen, nem mesél semmit. Mondj hát te egy szép mesét!

– Szívesen mondanék – felelt Sándor –, de most kimegyek, hogy anyuskádat felváltsam.

– Nem, nem – erősködött Ilonka –, maradj itt és mesélj!

– Most nem lehet, kis Ilonka. Majd később, ha lejövök a gólyafészekből!

Ilonkának sírásra görbült a szája.

– De addig én elalszom!... Anyuskám, anyuskám – kiáltott ki az ajtón –, mondd meg Sándornak, hogy maradjon itt és meséljen nekem! Ugye maradhat?

– Igen, – kiáltott le az asszony. – Kérem, édes fiam, fektesse le a gyermeket és meséljen neki, amíg elalszik. Azután majd felvált engemet.

Ilonka boldogan bújt be az ágyba és Sándor leült melléje.

– Miről meséljek? – kérdezte.

– Királyleányokról! – mondta Ilonka. – Én azokat a meséket szeretem a legjobban, amelyekben királylányok vannak!

– Hát jól van – mosolygott Sándor –, majd mondok neked egy mesét a királyleányról, aki méhecske akart lenni.

IV.

Mese a királyleányról, aki méhecske akart lenni

A királyleány a palota erkélyén állt és lenézett az utcára.

Szóke hajával, amely olyan volt, mint az érett kalász, játszott a reggeli szellő és pici ajka olyan piros volt, hogy egy arra repülő méhecske rózsabimbónak nézte és le akart rá telepedni.

– Hess, te méhecske! – mondta a királyleány és rózsás mutatóujjával elfricskázta a tolakodót.

– Zum, zum, zum! – válaszolt a méhecske és odébb repült, de nem messzire, mert az erkély sarkára hajló hársfa vonzotta. Tele volt a fa sárga virággal, szinte belekábult a nagy illatba.

A királyleány nézte a méhecskét, nézte az alatt sürgölődő sokadalmat, aztán felsóhajtott:

– Hej! Aki olyan boldog lehetne, mint ezek!

Nem mondta meg, hogy kit irigyel: a dolgos méhecskét-e, vagy a szorgalmas embereket, de tény, hogy nagyon unta magát.

Jó Istenem, mikor ásítani sem lehet anélkül, hogy ne futna hozzá azonnal egy udvarhölgy, aki a saját tenyerét tartja a királyleány elé, nehogy azzal is fárassza magát!

Volt egy komornája, aki a jobb lábára való cipőt húzta a lábára, s ismét egy másik, aki a bal lábára való cipőt húzta fel. Mikor sétálni ment, egyik inas vitte utána a napernyőt, a másik a kesztyűt. Ha ebédelt, külön udvarhölgy fújta meg a levest, a főceremóniamester vagdalta föl a húst neki s két udvarhölgy ezüstkéssel hámozta meg a gyümölcsöt, amelyet aranytányéron nyújtott át egy apród.

Bizony, bizony, nem csodálom, hogy a királyleány ezen a szép reggelen így sóhajtott fel:

– Istenem, Istenem! Miért nem lettem én méhecske!

Éppen jókor mondta. Két kolibri-madártól húzott szekéren arra hajtattott egy tündér s meghallotta sóhajtását.

Bár sietős volt az útja, mert a tündérek országának királynője nagy ünnepet rendezett és az öreg pók, aki a tündérek szabója, magához kérette, hogy a báli ruhájához mértéket vegyen, mégis odaszólt a bakon ülő szöcskének:

– Megálljatok egy pillanatra! Itt baj van, s én segíteni akarok!

Ott termett az erkélyen a királyleány mellett s megszólította:

– Mi a bajod, szépséges királyleány? Miért sóhajtottál olyan nagyot?

A királyleány csodálkozva nézte, mert a tündér nem volt nagyobb, mint az ő babája: egy arasznyi, meg egy hüvelyk. De a ruhája olyan fényes, csillogó volt, mint az ezüst s a szeme úgy ragyogott, mint két kis csillag.

– Ki vagy te? – kérdezte bámulva, mert még sohasem látott ilyen szép beszélő babát.

– Én az álom tündére vagyok. Palotám ott áll abban a rózsás felhőben, amelyet hálószobád ablakában látsz. De most, nappal, nincs dolgom, azért sétálok az emberek közt látatlanul, hogy meglessem kívánságukat. Ha valami nyomja a szívecskédet, mondd ki bátran!

– Szeretnék méhecske lenni! – mondta erre a szőke királyleány. – Mert nagyon meguntam már a dologtalan életet!...

– Csak ennyi az egész? Ezt könnyen teljesíthetem! – szólt a tündér és megérintette varázsvesszőjével a királyleányt, mire az rögtön átváltozott méhecskévé.

– Most pedig gyorsan a pókhoz! – parancsolta a tündér, mialatt beszállt a kocsiba –, mert jól tudod, hogy nagyon haragszik, ha megvárakoztatják.

*

A palota erkélyén egy kis méhecske repült ide és tova, a szárnyait próbálgatta.

Ez a méhecske a királyleány volt. Nem tudta egészen bizonyosan, hogy elbírják-e szárnyai, ha a hársfa felé törekszik? De amikor látta, minden jól megy, hirtelen nekiiramodással ott termett a másik méhecske mellett, akinek teste már egészen sárga volt, addig hempergett a hársvirágok kelyhében.

– Megengeded, hogy veled játsszam? – kérdezte a sárga méhecskétől.

Az ránézett tojásszínű szemével és szemrehányó hangon válaszolt:

– Hát te azt hiszed, hogy én játszom? Van is most erre idő! Bő áldást adott a jó Isten, azt gyűjtöm, hogy legyen télire való! Nem vagyok ám én here, hanem dolgos méhecske!

Olyan büszkén mondta ki e szavakat, hogy a királyleány azonnal nagy tiszteletet érzett magában a dolgos méhek iránt és kezdte lenézni a heréket, bár még nem tudta, mi a különbség a kettő között?

– Taníts meg engem is dolgozni – könyörgött.

– Szívesen. Szeretem, ha az ifjúság iparkodó. Te pedig még nagyon fiatal lehetsz?

– Alig egy napos! – szégyenkezett a királyleány.

– No, ezen nincs mit röstelni. Nem jöhetünk azonnal mint meglett méhek a világra. Voltam én is valamikor egynapos... De most elég a fecsegésből, lássunk a munkához!

A dolgos méhecske megmutatta a királyleánynak, hogy miből áll a mézgyűjtés mestersége. Biz' az nem valami könnyű dolog! Mikor a méhecske meghempereg a virág kelyhében, nem játékból teszi, hanem azért, hogy testéhez tapadjon a sejtneve, amely tele van zamatos édességgel. Olyan édes, hogy a királyleány meg nem állhatta, hogy bele ne kóstoljon.

De meg is járta ezzel, mert a dolgos méhecske azonnal megdorgálta:

– Szégyelld magadat! Munka közben nem illik nyalakodni! Van erre is idő, de csak akkor, ha befejeztük a napi munkánkat.

A királyleány szófogadó volt és csakhamar megtanulta a nehéz mesterséget. Mikor már jól megrakták magukat mindenféle zamattal, így szólt a dolgos méhecske:

– Most pedig előre a kasba!

Zum, zum, zum! – hangzott már messziről, de nem olyan vékonyan, hanem mint mikor sok száz méhecske együtt döngicsél. Ez a hang a kas belsejéből jött, amelynek bejáratánál két öreg méh őrt állott, mégpedig szuronyt szegezve.

– Megállj! Ki vagy? – E szavakkal fogadták a királyleányt, akit a dolgos méh tisztességtudóan előre bocsátott.

– Kérem szépen... én... én...

– A jelszót! Tudod-e a jelszót? Vagy azt hiszed, hogy itt akárki jöttmentet beeresztünk?

Szerencsére ott termett e pillanatban a dolgos méh is, aki megadta a felvilágosítást.

– Egy új munkás, akit ma fogadtam föl. Jót állok érte. Kissé fiatal ugyan még, de jó munkaerő.

– Lehet! Mehet!

Berepültek a kas nyílásán. A dolgos méhecske, amikor észrevette, hogy a királyleány meg van rökönyödve a barátságtalan fogadtatás miatt, így szólt hozzá bátorító hangon:

– Föl se vedd! Már ez nálunk így szokás s tudod-e, miért? Mert akad mindig dologkerülő darázs, amely másnak mézén szeretné hizlalni a lusta testét. Belopózik valamelyik kasba s lakomát csap. Jó szerencse még, ha egyéb kárt nem tesz. Azért van künn a "silbak", amely csak azokat bocsátja be, akik tudják a jelszót.

– Éppen, mint minálunk, otthon, a királyi palota bejáratánál –, akarta mondani a királyleány, de eszébe jutott, hogy ő ezentúl már méhecske. Nem is ért rá sokat tépelődni, mert már elébük jött a felügyelő több munkással, akik átvették tőlük a terhet és a felügyelő följegyezte egy táblára, hogy mennyit végzett a mai nappal a dolgos méhecske.

– Nagyon jól viseled magadat – mondta bátorító hangon a felügyelő a dolgos méhecskéhez –, legszorgalmasabbak közé tartozol ebben a kasban. Ha így folytatod, fölterjesztelek a királyné elé kitüntetésre.

– Köszönöm – rebegette elérékenyülve a kis dolgos.

– Nincs miért. Tudod, hogy minálunk az ilyen érdem mindig megleli édes jutalmát. De most siess, mert ma rajtad a sor, hogy a fiatalságot gondozzad.

– Elvihetem magammal az új pajtásomat?

– El. Hadd tanulja meg ő is, hogyan nevelik minálunk az ifjúságot.

Beléptek egy terembe, amely egészen hófehér viaszból készült. Számtalan kis asztal és pad állott a fal mentén, mindegyik padban egy kis méhecske ült, előtte apró tábla, amelyre akácfatüskével karmoltak betűket. Ez volt a méh-iskola.

Egy öreg méh, amely már fekete volt a vénségtől – mert a méhek világában nem ösziülnek meg, hanem megfeketednek idővel – hallgatta ki a leckét.

Egy iciny-piciny méhecske éppen vékony hangon szavalt:

Én kis méhecske vagyok,
Döngicsélni jól tudok,
Van két szárnyam, gyors röptű,
Otthonom a méhköpű.

– Nagyon jól van – mondta a tanító-méh –, látszik, hogy nem vesztegeted hiábavalóságra az időt. Átmehetsz az étterembe, ahol a néni mézes kenyeret ad uzsonnára.

A dolgos méh megértette, hogy ez a rendelet neki szól s előrement, hogy a jutalmat kiadja. De mielőtt átléphetne volna a küszöböt, hirtelen erős zúgás hallatszott, mintha az egész kas felzúdulna.

– Mi történik? – kérdezte a tanító-méh. De már meg is jött a válasz. Berohant egy fiatal méh és lélekszakadva kiáltotta:

– Veszélyben van a kas! Megtámadta egy sereg darázs a bejáratot. Az őrséget lelölte, a királynét elfogta. Végünk van.

Pillanatnyi csönd következett, de csakhamar megszakította a dolgos méh csengő hangja.

– Ki meri mondani, hogy végünk van? Hát nincs hegyes fullánkunk s nem tudunk tán szembeszállani a halállal, mikor a hazáról és királynőnkéről van szó! Előre! Aki igazi méhecske, velem jön!

S felhangzott sok száz méh lelkesült döngicsélése:

– Éljen a haza!

*

A rabló darázssereg tömör hadban vonult befelé. Diadalmas ujjongása vést jóslóan hangzott. Amíg egy része elfoglalta a folyosókat, a másik rávetette magát a mézkészletre és zsákmányolni, rabolni kezdett.

De a méhek is magukhoz tértek meglepetésükből, különösen a dolgos méh fejtett ki nagy buzgalmat és halálmegvetést. Lelkesítette bajtársait és szava nem hangzott el hiába.

– A királynőt kell megszabadítani! – kiáltotta csengő szóval.

Még az öreg tanító-méh is előjött az apróságokkal és a darázsak háta mögé kerülve onnan lelkesítette híveit. A kis növendékméhek tízével belecsimpaszkodtak egy-egy darázsba és addig szurkálták, amíg meg nem adta magát. A nagyobbak közül kettő-három állott szembe egy-egy ellenséggel, s nem telt bele negyedóra, már számtalan darázs holtteste fődte a csatatért.

De azért még mindig nagy volt a túlerő s különösen az lankasztotta a méhecskéket, hogy a királynő nincs köztük. Belátta ezt a királyleány és felsóhajtott magában:

– Miért nem vagyok én most királyleány, hogy apám seregét küldeném a rablók ellen!

...Éppen jókor mondta el ezt a kívánságát. Két kolibri-madártól húzott szekéren megint arra hajtott a tündér, aki most jött a póktól, ahol ruhát szabatott magának. Meghallotta a fohászt, és odasietett a királyi kert kertészéhez, s elmondta neki a veszedelmet, amelyben a kas forog.

– Rablódarazsak? – kiáltott a kertész. – Ezen könnyen segítünk.

...Elővette nagy pipáját, teletömte jó magyar dohánnyal. Rágyújtott és a füstöt befújta a kas nyílásán. Nem telt bele két perc s a nyüzsgés, a zaj, a vad csatalárma elhallgatott odabent.

Ekkor levette a kertész a kas felső részét, megkapta az egy csomóban heverő rablódarazsakat, kidobta őket a kert porondjára és végiggázolt rajtuk csizmatalpával. Valamennyi rabló életével lakolt, egy sem menekült.

Az elfogott királynőt odatette a többi méh közé és bevárta, míg a betóduló füst eloszlott. Aztán ismét rátette a kaptár felső részét az alsóra.

Két perc múlva a kas belső részében ismét vígan döngicséltek a méhek. Magukhoz tértek a kábultságból s ujjongva üdvözölték a királynőt.

Valamennyien jó egészségben voltak, csak a kis dolgos méh hiába kereste az új kis barátját. Az eltűnt nyomtalanul...

*

– Fenséged! – szólt e pillanatban a palotahölgyek egyike az erkélyen ülő és álmodozva maga elé tekintő királyleányhoz – itt az ideje, hogy ebédhez üljön fenséged. Már vár az a palotahölgy, aki a levest megfűjja, nemkülönben a mási, aki a húst szétmetéli, valamint a többiek is, akik fenséged helyett a kenyeret megtörik, a főzeléket megsózzák, a süteményt megcukrozzák, az asztalkendőt szétterítik és asztali imádságot elmondják...

– Mert tudnivaló, hogy a kis királyleány csak álmodta ezt az egész mesét.

De meg is történhetett volna vele.

Mert való igaz, hogy vannak még tündérek... Én legalább úgy hallottam valamikor... valakitől...

V.

– Jaj de szép volt! – sóhajtott fel Ilonka, aki még a száját is nyitva felejtette, olyan áhítattal hallgatta Sándort.

– De most már elálmosodtál, ugye, kis jég-tündér? – mosolygott Sándor. – Most már aztán aludni fogsz szépen!

– Dehogyan vagyok még álmos! – nyugösködött Ilonka. – Nem tudok elaludni, mert... mert én nagyon félek... Csak nem akarom anyuskának mondani, se mutatni, mert akkor ő nagyon búsul. De nem tudok elaludni, mert félek... félek a víz zúgásától...

Sándor mély részvétellel simogatta meg a kisleány fejét.

- Ne félj, ne félj semmitől, kis jégtündér! A jó Isten őröködik felettünk!
 - Ha te itt vagy mellettem, akkor nem is félek olyan nagyon. Mesélj még valamit, akkor talán el fogok aludni.
 - De most ki kell mennem anyushoz, hogy felváltsam őt!
- Ilonka megfogta a kezét.
- Nem, ne menj ki. Maradj itt, és mondj még egy olyan szép mesét! Anyus, anyus,
- kiáltott ki hangosan –, ugye még itt maradhat Sándor?
- Igen, maradjon még a gyermek mellett – szolt le az asszony Sándornak, aki ki- ment, hogy mégis felváltsa őt. – Én itt maradok, amíg besötétedik!
- Sándor visszaült ismét Ilonka mellé, gondosan betakargatta s kezébe fogta a kis- lány kezét.
- Hát jól van, mondok még egy mesét, ha megígéred, hogy aztán szépen elalszol.
 - Ígérem – mosolygott Ilonka vidáman.
 - És miről meséljek?
 - Most mondj egy szép mesét, amibe állatok legyenek, kedves, okos állatok, azokat úgy szeretem. Legjobban a madarakat szeretem. Azok olyan kedvesek, olyan szépek. Mondj egy mesét, amibe sok kedves madár legyen!
- Sándor egy pillanatig gondolkozott, aztán mesélni kezdett.

VI.

Mese az erdő szívéből.

Az erdő kiöltözködött tavaszra. Új levéldíszot kaptak a fák és a rozsdásodó folyon- dár tetején friss örökzöld övezte az öreg törzseket. A cserjék és a bokrok is kizöldül- tek és a pázsit olyan volt, mint a legpuhább bársony. Kék harangvirágok, piros vad- rózsák, lila színű ibolyák virultak ki minden verőfényes helyen, hajnaltájban pedig a harmat ereszkedett alá és a nyíló virágkelyhekben úgy ragyogtak cseppjei, mint meg- annyi apró gyémánt.

A madarak királya, a sas, mely ősi jogánál fogva az erdő urának tekinti magát, összehívta alattvalóit, hogy tavaszi szemlét tartson fölöttük. Ceremóniamestere, az öreg bagoly, legjobban tudja, milyen rangban van minden madár és milyen viselet illeti meg, ha eljön az udvarhoz.

Föltette hát az orrára a nagy okulárét és szigorúan ügyelt arra, hogy mindegyik előírás szerint öltözve mutassa be hódolatát.

Egy pár jelentkezőt megdicsért; a pávát, mivelhogy nem sajnálta a fényes, ragyogó ruha költségeit, a rigót, mert új nótát készített erre az alkalomra és a szarkát is, a leg- frissebb pletykáért, amelyet a négy lábúak országából hozott magával.

A többi közt azt is mesélte a szarka, hogy a medve nagyon tapintatlanul viselke- dett az utolsó udvari bál alkalmával: sorban ráhágott az udvarhölgyek lábára és még csak azt sem mondta, hogy: – „pardon!” Aztán a vacsoránál csámcsogott és evés köz- ben az asztalterítőbe törülte a száját. Mindezekért három évre számúzték az oroszán udvarából, de ő föl sem vette, hanem amikor felolvasták neki a kitiltó rendeletet, azt dörmögte:

– Bánom is én!

A páva, a rigó és a szarka az első osztályú sas-rendet kapták jutalmul, ellenben a kacsának meghagyták, hogy ne merjen megjelenni a királyi udvarnál, mivelhogy nagyon is alsórendű a származása és legkedvesebb szójárása a „sáp-sáp”, ami kellemetlen emléket idéz fel egynémely főméltóságban.

A bankának megparancsolták, hogy csak úgy merjen eljönni, ha előbb megfelelő mennyiségű illatszert használ, mivel az udvarhölgyek: a fehér galambok és az ökörszemek mindig elfintorítják az orrukát, ha közeledik.

Egy-két jómadarat idegen tollak viselése miatt megdorgáltak, a verébnek a legszigorúbban meghagyták, hogy ne szemtelenkedjék, és ne lopjon annyi cukorkát és süteményt, amikor körülhordják; aztán jelt adtak, hogy az udvar bevonulhat.

*

Tizenkét fehér hattyú húzta a kocsit, amelyben a fejedelmi pár ült, a kocsi mögött pedig egy sereg daru lépkedett, mint fejedelmi testőrség. A király rokonságát a vércsék és a kányák képviselték; nagyon gőgösen néztek körül és a mellük tele volt tűzdelve érdemrenddel. Egy öreg kánya, a hadsereg fő-főparancsnoka, nagyon ügyelt, hogy mindenki taktusban lépkedjen, s ha valamelyik elhibázta, azonnal mellé rendelt két őrmestert, hogy lépésre tanítsák.

Volt ott a többi között egy öreg, féllábú gólya is, aki arra hivatkozott, hogy a bal lábát csatában vesztette el és neki csak elnézhetik, ha nem tud taktusban lépkedni. De, hivatkozással arra, hogy az ellőtt lábáért úgymint penziót kap – mindennapra két egész békát –, így nincs semmi joga újabb követelésre és irgalmatlanul kikergették. A szegény gólyavitéz búsan kelepelve bicegett odébb, folyton azt hajtogatva:

– Hálátlan a világ! Nem ismeri el az igazi érdemet!

De a kelepelést elnyomta a támadó éljenzés, amikor a királyi sas elfoglalta trónusát és így szólt hűségese alattvalóihoz:

– Nemes főurak, udvari méltóságok, vitézlő harcosok és te is, köznép! A mai nap nagyon fontos a madarak életében, mivelhogy elhatároztuk királyi bölcsességünkben, hogy új címeket fogunk osztogatni. Főudvarmesterünk, a páva, már be is terjesztette azok lajstromát, akik jogot formálhatnak az ilyen kitüntetésre és Mi átnéztük ezt a lajstromot és nem találtunk benne kifogásolni valót. Főszertartásmesterünk, a bagoly, tehát fel fogja olvasni és aszerint lesz ezentúl mindörökre a madarak országában rang és hivatal dolgában.

A bagoly újból föltette nagy, kerek pápaszemét, egyet-kettőt pislantott, aztán rekedt hangon kiáltotta:

– Ő excellenciája a kánya ezennel felszólíttatik, hogy vegye át az *erdő szemének* jelenvényeit, mivelhogy őfelsége után neki van a legélesebb látása egész Madárországban.

Rubintokból készült, csillagragyogású szempárt akasztottak a kánya nyakába. Irigykedve nézték a többiek és a gonosznyelvű vércse azt súgta szomszédja fülébe:

– Annak a vén csatatéri hiénának igazán kár az ilyen kitüntetés!

– A főszertartásmester, a bagoly, folytatta:

– Az erdő agya ki lehetne más, mint aki legjáratosabb az összes tudományokban? Őfelsége kegyelme engem szemelt ki erre a méltóságra...

Szerényen meghajtotta magát, de a képe csupa önhittség volt. A vércse megint odasúgott szomszédjának:

– Hogy lehetne bölcs az, aki úgy fél a napfénytől? Ez a vén oktondi azt hiszi, hogy... De hirtelen elharapta a szót, mert most a saját nevét hallotta. A főszertartásmester azt olvasta a listából:

– Királyi kegyelmünknel fogva kinevezzük a vércsét az *erdő orrának*. Mert szaglása olyan, hogy messziről megérez minden veszedelmet. Egyúttal kinevezzük őt birodalmunk főrendőrfőnökének, a megfelelő fizetéssel.

– Milyen bölcs ez a bagoly! – sóhajtott a vércse, de úgy, hogy ezúttal nem csak a szomszédja hallotta meg.

S így folyt tovább a címosztogatás. Akinek a nevét felolvasták, az nagyon meg volt elégedve, a többiek pedig mohón lesték, mikor kerül reájuk is a sor.

Egyszerre csak elszólta magát egy fehér galamb, amely még nagyon fiatal volt és nem tudta, hogy a legbensőbb gondolatát nem szokás elmondani az udvarnál:

– Hát az erdő szíve? Ki lesz az erdő szíve?

Mély csend támadt erre. Az udvaroncok összenéztek, a bagoly egészen megzavarodva tolt fel és alá az okulárét az orrán és keresett a listában egy nevet. De nem talált rá sehogy sem.

A király már türelmetlen lett, amikor a keresgélésnek nem volt se vége, se hossza. Végül ki is mondta:

– Tán csak nem felejtettétek ki az erdő szívét?

Biz azt kifelejtették és a bagoly már hosszú értekezésre készült, amelyben kimutatta volna, hogy az erdőnek nem lehet szíve, mert az egész erdő egyetlen szív, egyetlen érzés abban a nagy hűségben és odaadásban, amelyet a király iránt érez.

Hanem mivel nagyon is hosszú körmondatba fogott, annyira belezavarodott, hogy sok „minekutána” és „annál fogva” útvesztőjéből nem tudott kibonyolódni. Nagyon szépek voltak azok a körmondatok, csakhogy az értelmüket nem lehetett kivenni.

Abban a pillanatban, amikor már legnagyobb volt a zavar és a megrökönyödés, egy közeli bokorban megszólalt a legcsodálatosabb hang. Olyan volt, mintha az erdő lelke kibontaná szárnyait és fölfelé repülne napsugár szárnyakon.

Volt ebben a hangban öröm és bánat, lelkesedés és csüggedés, ujjongó érzés és szárnya tépett kétségbeesés. Az egyik pillanatban fölszárnnyalt a csillagokig, a másikkban lebukott a legmélyebb örvény fenekéig. S volt benne zokogás meg diadalmas ujjongás, hit és csüggedés, remény és kétségbeesés.

– Olyan, mintha csatára szólítana! – mondta halkán az öreg kánya-generális és tekintetében valami rég nem látott tűz lángolt.

– Olyan, mintha bíztatna: szeressétek egymást! – sóhajtott fel halkán a galamb.

– Olyan, mintha dicsérné azt, ami szerintem a legfőbb földi jó: a szépséget! – mondta a páva és kiterjesztette legszebb tollait.

– Olyan, mintha bölcsességet és tudást hirdetne! – jelentette ki a bagoly és elejtette a lajstromot, amelyből eddig fölolvastott.

– Több annál, mert mintha dalában benne volna a hűség! – sóhajtott fel a fecske és eszébe jutott a fészek, amelyben született.

De megszólalt ekkor a királyi sas:

– Ó, sokkal több, mint ti gondoljátok. A dalában mindaz ki van fejezve, amit ti külön-külön gondoltatok és éreztetek. Mert ő a csalogány: *az erdő szíve!*...

VII.

Sándor bevégezte a mesét. A végét Ilonka már csak félálomban hallotta.

– Nagyon szép volt – motyogta –, holnap újra mesélsz ugye?

Még egyet-kettőt pislantott, aztán elaludt, mint a bunda.

Sándor lábujjhegyen ment ki a szobából. Az asszony éppen szembejött vele, a hidegtől szederjes arccal, kékre fagyott kezekkel.

– Ne menj fel, fiam – intett csüggedten –, úgylis hiába. Sötét van, ki lát meg most minket...

– Tessék csak hagyni, – felelte Sándor. – Kissé körülnézek. Nagyon jó szemem van. Hátha meglátok valamit.

Fölmászott a falhoz támasztott létrán a háztetőre és körülnézett. Nagyon vigasztalan, szomorú látvány tárult eléje.

Hideg, metsző tél sívított s a fekete vízen, szoroson egymás mellett úsztak a fehér jégtáblák. Mindegyiken fehér hó koszorú képződött, mintha csak fehér hóvirággal lettek volna megkoszorúzva s a zajgó, zúgó, fekete hullámok hömpölygették, vitték, ringatták a fehér hó koszorúkat.

A part nem látszott sehol sem. Mintha sűrű, fekete felhő szállt volna le az égről s mindent beburkolt, beborított volna. Sem egy csillag az égen, sem egy halvány mécses a partokon nem világított sehol...

Sándornak összeszorult a szíve. Édesapjára gondolt és édesanyjára, akik ma hiába várták haza és arra gondolt, hogy talán nem is fogja őket többé látni soha...

Milyen különös igazán... Hogyan is került ő ide és miért is van itt?... Hát nem jobb volna most otthon, a meleg szobában, a szerető szülők, testvérek között, mint itt, a jégzajlásban, életveszedelemben, elhagyatva a sötét, hideg éjszakában, reménytelenül, Istentől várva szabadulást...

Miért is tette kockára életét, az ő fiatal, szép életét teljesen idegen emberekért!...

Egyszerre a vér az arcába szökött és még a sötétben is elpirult, úgy elszégyellte magát.

– Sándor! Sándor! – mondta halkán saját magának. – Hát milyen ember volnál te, ha még ennyit sem tennél meg egy szegény asszonyért és egy kis gyermekért! Hiszen nem volnál becsületes ember, ha nem vállalkoztál volna a megmentésükre! Nem sikerült úgy, ahogy akartad, az igaz, de azért még nincs elveszve minden, nem szabad csüggedni, Isten segítségével meg fogtok menekülni!

Kémlelve nézett körül, de a sűrű sötétségben nem látott egyebet, mint az úszó jégtáblákat körül, s nem hallott egyebet, mint a harsogó, dübörgő hullámzajgást.

Amint szeme hozzászokott a sötétséghez, úgy tetszett neki, mint a messze-messze távolban valami fekete, alakatlan nagy tömeg közeledne, lassan, lassan úszva feléjük.

– Hátha egy hajó! – Villant egyszerre szívébe a reménység, s a piros lámpával gyorsan jelzéseket adott.

De bármennyire lengette, ingatta a lámpát, semmi jel nem mutatta, hogy észrevették, egyetlen fényjelzéssel sem válaszoltak.

Sőt, mintha a fekete tömeg is eltűnt, beleolvadt volna az éjszakába, bármennyire is erőltette is a szemét Sándor, nem látott többet semmit.

– Úgy látszik, csak káprázott a szemem –, mondta magában, aztán lemászott a háztetőről s bement a szobába.

Az asszony a tűz mellett gubbasztott, amely még halványan pislákolts s fázósan melengette a kezét.

– Feküdj le, fiam – szólt Sándorhoz –, ágyat nem tudok neked adni, de egy diák a földön is tud aludni. Ott van egy pokróc, azzal takarózz be.

– Köszönöm, néni – felelt Sándor. – Majd csak én is inkább virrasztok.

Egy pillanatig gondolkozott, hogy elmondja-e amit látott, vagy látni vélts, de aztán inkább nem szólt semmit. Minek ijessze meg, vagy minek ébresszen benne hiábavaló reménységet, mikor ő maga sem tudja, vajon nem csak a szeme káprázott-e?

– Majd ha kissé virradni kezd, ismét körülnézek – határozta el magában.

Az asszony nem szólt többet, csak néha nagyokat sóhajtott s halkán imádkozott magában.

Sándor is hallgatott. A szobában csend volt, csak a rettenetes zúgás és zajgás hallatszott, amint a hullámok a jégtáblákat csapdosták s azok egymáshoz ütődtek. De ezt az egyenletes zúgást már szinte úgy megszokták, mint a molnár a malom zakatolását.

Egyik sem akart aludni, az asszony azt hitte, hogy az aggodalomtól és a félelemtől nem is lehet aludni, de talán mégis elbóbiskoltak kissé ott a széken ülve.

Sándor egyszerre valami különös érzésre riadt föl, mintha valaki erősen meglökte volna.

Fölugrott és megdörzsölte a szemét. Már virradni kezdett.

– Most kimegyek és körülnézek – szólt Sándor –, hátha most...

Nem folytathatta tovább, mert abban a percben úgy végigvágódott, mintha valaki kikapta volna a földet a lába alól.

Még látta, hogy az asszony is leesett a székkal együtt, s érezte, hogy az úszó ház egy olyan irtózatoss lökést kapott, hogy fölfordult benne minden, ami nem volt a falhoz erősítve. Ilonka is kigurult az ágyból s hangosan kezdett sírni.

Sándor fölugrott, szerencsére nem ütötte meg magát s azonnal fölkapta Ilonkát a földről. Mire körülnézett, az asszony is már fölugrott s kiszaladt az ajtón, hogy megnézze: mi történt?

Behallatszott rémült kiáltása:

– Szent Isten! Összeütköztünk egy jégheggyel és elsüllyedünk!

VIII.

Jéghegy nagy ritkaság a Dunán. Csak úgy támad, ha valamely szilárd test a zajló jég közé szorul és enyhe időjárás után hirtelen beáll az éjszakai fagy. Ilyenkor az úszó jégdarabok odatapadnak a közéjük kerülő szilárd testhez és megalkotják az úszó jégóriást.

Ez pedig kész veszedelem mindenre, amivel útjában találkozik. Mert nagyon különböző anyagból állván, az egyik oldalát pusztítja a nyaldosó víz, míg a másik szilárdan ellenáll. Egyszerre csak megbillen az úszó óriás, elveszti egyensúlyát és egész testével ránehezedik az útját keresztező vízi járóműre.

Így történt most is. Egy elszakadt dunai malom szorult a jéghegy közé. Az az oldala, hol a kerekék voltak, kevésbé volt szilárd, mint a másik és hirtelen, minden előkészület nélkül felfordult. Az alsó része égnek nézett és úgy, amint volt, rávetette magát az úszó órházra. Azt éppen a közepén érte és rettenetes súlyával csaknem összelapította. A nagyobb baj pedig az volt, hogy a talapzatát alkotó tutaj egyes szálai kettéváltak és alulról feltódult a hullám. Olyan volt az egész, mint egy hajó, mely léket kapott. Ahelyett, hogy előre ment volna, saját maga körül forgolódott és keringett.

Sándor belátta a nagy veszedelmet és szó nélkül felkapta vállára a kis jégtündért és kiszaladt a faházból. Jókor cselekedte, mert a következő pillanatban összeomlott a tető és maga alá temetett mindent, ami odabenn volt.

– Kövessen! – kiáltott Sándor a megdermedve álló asszonyhoz, kit a nagy rémület csaknem megfosztott szavától.

– Hova?

– Csak egy menekülés van számunkra.

S ezzel a jéghegyre mutatott, mely mint egy birkózó óriás, ki legyőzte ellenfelét és a mellére térdel, egészen rávetette magát az órházra. A kis gólyafészket már agyon-sújtotta és most folytatta a rombolás munkáját.

Bár csak egyik keze volt szabad Sándornak, mert Ilonkát tartotta a másikkal, sebesen felkúszott a jéghegyre. Szerencsére, azt az oldalt már kikezdték az úszó jégdarabok és valami lépcsőféle támadt rajta. Mikor fenn volt, letette Ilonkát és fölsegítette az asszonyt is.

– Itt nem maradhatunk – mondta aztán –, mert ez a felület nagyon síkos és nincs mibe kapaszkodnunk. A legelső összeütközésnél a vízbe pottyanunk.

– De hát hova menjünk? – kérdezte csüggedt hangon az asszony.

– Hát a malom belsejébe. Ott egyelőre biztonságban vagyunk.

Előre indult, a többiek követték. Felfordult világot látott maga előtt. A jéghegy, ami azelőtt alul volt, most felül jutott. Minden a feje tetején állott. Szerencsére volt ott egy nyílás, mely azelőtt pincegádor lehetett: azon jutottak a malom belsejébe.

Egy fehér cica köszöntötte őket. Nagyon meg volt ijedve szegény, de amint embereket látott, azonnal megjött a bátorsága. Odament Ilonkához és duruzsolva simult hozzá. Mintha azt akarná mondani:

– Csakhogy itt vagytok! Minden jóra fordul ezentúl.

Hanem egyszerre felszökött az egyik égnek meredő szekrényre és kinézett. Keservesen nyávogott, mintha jelezni akarná, hogy nagy baj van. Sándor követte és ő is megijedt. Mert most a gádornyíláson sűrű füst tódult be.

– Mi a baj? – kérdezte az asszony.

– Kigyulladt a faház – válaszolt Sándor – az égő kályha lángba borította. S most a Duna közepén az a kilátásunk, hogy megégünk.

Sietve osont ki a nyíláson és körültekintett. A nagy hideg ellenére is csorgott róla a veríték, mert odakünn pokoli hőség támadt. Mint egy úszó tűzhányó hegy, lángot árasztott az őrház. És ami a leggonoszabb volt, nemcsak hogy a jéghegy oldalát nyaldosta, olvasztotta, hanem attól is lehetett tartani, hogy meggyújtja a malmot.

Szerencsére megpillantotta Sándor az egyik szálfát, mely azelőtt az őrház talapzatához volt erősítve, most pedig ott hevert, egyik végével a jéghegyet ostromolva. Óriási erőfeszítéssel fölemelte, az őrház és a malom közé tolt, aztán nekifeszítve erejét, mint egy emeltyűt arra használta, hogy lelökje a jéghegyet az égő házról.

A nagy munka sikerült és a következő pillanatban az őrház elmerült a Duna habjaiban. Sisteregve bukott alá, még egy vagy két pillanatig látszott a víz felszíne alatt valami vöröses fény, aztán csend lett ismét.

Sándor visszament a malomba. Nagy meglepetésére észrevette, hogy a szekrény a lábán áll és a többi bútordarab is visszahelyezkedett eredeti fekvésébe.

– Mi történt itt? – kérdezte.

A kis jégtündér evetve válaszolt:

– Az történt, hogy hirtelen lábbal égnek állottunk, aztán megint megfordult. S mint mi, minden, ami a szobában volt.

Hát amint az őrház a vízbe bukott, a jéghegy újból megfordult és most már csendesen tovább úszott a zajló Dunán.

IX.

A vihar elsimult, a köd is szétfoszlott és a Duna tükrére csillogó fénnel nézett alá a téli nap. Valami nagy meleget nem árasztott, de már a mosolya is örömet fakasztott azok szívében, akik olyan nehezen várták.

A malomban vígan voltak. Sándor egész biztosan kijelentette, hogy minden veszedelem elmúlt, mert ilyen időjárás mellett nem kell már tartani jégtorlódástól. Ha így haladnak, legkésőbb másnap délig Bezdán alá érnek, ahol kikötnek a kis homokszigeten, melytől már csak egy ugrásnyira van a part.

A kis jégtündér nagyon meg volt elégedve az utazással. Megígérte Sándornak, hogy mihelyt partot érnek, a legkedvesebb eledelét: kapros túrós derelyét készíti neki. Mert minden meséskönyvben, amit eddig olvasott, az van megírva, hogy a hős megkapja jutalmát: ne maradjon hát Sándor sem jutalom nélkül.

Fölmentek a malom tetejére és onnan néztek szét a környéken. Nagyobb jégtáblák már sehol sem voltak láthatók, csupa apró, szétmállott és a víztől kikezdett jégdarabok úszkáltak a Duna felületén.

Amint feljutottak a malom tetejére, nagy meglepetés érte őket. A kis úszó sziget egy sereg lakóval szaporodott. A part menti erdők kiöntött lakói, melyeket elsodort az ár, az olvadó jégtáblákban sem bízván többé, felkaptak a szilárdabb menedékre és így egész csapat közülük éppen a malmot szemelte ki révpartnak.

Ott volt két bátor nyulacska. Szörnyen ki lehettek éhezve, mert valóságos elszánt-sággal estek neki egy káposztatorzsának. Ilonka felejtette ott, mikor a malom fenekére menekültek. S nem csökkentette a két nyulacska étvágyát az a körülmény sem, hogy asztalvendégnek ott kuksolt a róka, mely szintén az úszó malomra menekült.

Nagyon meg lehetett rökönyödve, mert észre sem látszott venni, hogy körülötte egy csapat kácsa és liba ógyeleg. Csak mikor egy bátrabb gúnár észrevette az ősi ellenséget és nekiment szárny csapkodva, vicsorította rá fogát, de aztán beérte ezzel és hátrább sompolygott a kémény nyílása mögé, ahol szerényen meglapult.

Egy sereg galamb nézett alá a kémény tetejéről és turbékolva adott kifejezést örömeinek, hogy a nap ismét kisütött. Egy búbosfejű tartotta szóval a társait és nagyon érdekes lehetet, amit nekik elmondott, mert egyszerre elhallgattak és odafigyeltek, föl se véve róka koma kellemetlen szomszédságát.

Ilonka egészen nekipirult örömeiben, mikor meglátta a vendégeket. Hamarosan leszaladt a lépcsőn és a következő pillanatban kötényében búzát hozott fel, amit a szárnyasok elé hintett. A nagyobb fajta lármásan fogadta az adományt, a galambok pedig úgy nekibátorodtak, hogy a kötény szélére szálltak, onnan lakomáztak.

Sándor is részt akart venni az adakozásban és belenyúlt a köténybe. De amint megérezte, hogy a búza át van nedvesedve, nagyon megütközött. Csupán annyit mondott:

– Félórája sincs, hogy megnéztem a búzát és akkor még száraz volt, most pedig...

Nem fejezte be mondását, hanem lesietett a malom belsejébe. Mikor pár pillanat múlva visszatért, arca nagyon sápadt volt. Szinte remegett hangja, mikor kijelentette:

– A malom léket kapott és erősen süllyedünk.

Ilonka nem értette meg azonnal a veszedelem nagyságát, de édesanyja rögtön tisztában volt a helyzettel, mert fájdalmasan felkiáltott:

– Jóságos Isten, mikor lesz hát vége ennek a sok megpróbáltatásnak!

Ebben a pillanatban fölemelkedett a róka és szimatolni kezdett. Állati ösztöne megsúgta neki a komoly veszedelmet, mert miután egyszer vagy kétszer körüljárta a kéményt, vakmerő ugrással átvette magát a párkányzaton s ott termelt egy úszó jégdarabon.

De vakmerősége nem volt hasznára. A jég már nagyon porhanyós lehetett, mert nem bírta ki a terhet. Kettévált és a róka a vízbe esett. Még látszott a feje a hullámok között, amint iszonyú erőlködéssel úszni próbált, de vagy elhagyta az ereje, vagy pedig megdermesztette a jéghideg fürdő, a nagy vergődés után elmerült és eltűnt a hullámokban.

A nyulak is abbahagyták a lakomát és nyihogva mentek közelebb Ilonkához. Mint-ha sejtették volna, hogy a kis jégtündérben van a legtöbb részvét irántuk, egészen hozzásimultak. Csaknem esdő volt a nézésük.

A kisleány nem ijedt meg, hanem bátran fordult Sándorhoz, ezekkel a szavakkal:

– Ugye, maga meg fog minket menteni?

Sándor lehorgasztotta a fejét és csak annyit mondott:

– Istennél van a segítség!

Erre aztán a kisleány letérdelt, összekulcsolta a két kezét és áhítatosan imádkozott:

– Jó Istenkém, aki tudod, hogy apuska mennyire szeret engem és anyuskát, ne engedd, hogy a vízbe fulladjunk. S jól tudod, hogy Sándornak van egy öreg édesapja és édesanyja, akik ómiatta aggódnak. De ne feledkezzél meg a nyulacskákról sem, akik nem tudnak úszni. A galambok, a libácskák és a kacsák nem fognak kárt szenvedni, mert nekik úgyis adtál szárnyat.

...A malom erősen süllyedt. A sok búza magába szívta a betóduló vizet és ekként megkétszereződött súlyával lefelé húzta az épületet. Hallani lehetett, amint a száraz lépcső recsegett.

– Kapaszkodjunk föl a malom födelére – mondta Sándor –, ott biztonságban vagyunk!

– Nem bírok... – nyögte az asszony összeroskadva. – Vidd föl a gyermeket és mentsd meg őt, fiam... Nekem már végem van...

– Néni, néni – kiáltott Sándor erélyesen –, ne tessenék úgy elhagyni magát. Bátorság, bátorság, meglássa, meg fogunk menekülni mind.

Jó erősen megrázta az asszony vállát, aki erre újra összeszedte magát és fölállott.

Most Sándor vállára kapta Ilonkát, aki sikongva kapaszkodott meg nyakába s aztán mászni kezdett fölfelé a síkos tetőre.

Nem volt könnyű dolog, mert egyik kezével meg az asszonyt kellett hogy segítse, aki a sok izgalom és halálfélelem miatt már teljesen elerőtlenedett.

Végre mégis csak fölrtek, megkapaszkodtak az egyik kéménybe, s úgy, ahogy lehetett, elhelyezkedtek.

Sándor megtörölte kezével verejtékező homlokát és vizsgálódva nézett körül.

– Na, most itt aztán teljes biztonságban vagyunk – mondta megnyugtató szilárd-sággal –, itt már nem fenyeget semmi veszedelem!

Magában pedig halkán felsóhajtott:

– Jóságos Istenem, ha nem érkezik hamarosan segítség, egy órán belül elsüllyed, víz alá merül az egész malom!...

A hullámok csapdosták köröskörül a rozoga kis menedékhelyet s az ár gyorsan sodorta lefelé.

Ha csak legalább valami evezőféle volna kezében, amivel irányt adhatna, a part felé kormányozhatná... de sehol semmi.

Tehetetlenül, fogcsikorgatva kell néznie, mint süllyed szinte percről-percre lejjebb az egész alkotmány...

Bal felől látszott a part homályos körvonala. Ott mintha emberek sürgölődnének. Vajon látják-e, észreveszik-e őket?

Levette kabátját és azzal kezdett integetni, lobogtatta jobbra-balra, előre, hátra, amíg kifáradt s akkor csüggedten ejtette le karját.

Istenem, Istenem, hát csakugyan nincs menekvés?... Hát nem jön segítség sehonnan... Itt kell elpusztulniuk nyomorultul...

– Ott valami úszik! – szólalt meg ebben a percben a kis Ilonka, aki gyermekmódra, semmit sem sejtve, kíváncsian nézdegélt körül. – Jaj, hátha a kis nyulacskák úsznak ide? Ugye Sándor felvesszük őket, itt elférnek ők is!

Sándor gyorsan arrafelé fordult és kémlelve nézett bele a ködös, homályos távolba.

Csakugyan valami úszott a vízen.

De azok nem nyulacskák voltak, óh nem!

Percről-percre mind jobban lehetett kivenni, hogy egy dereglye közeledik, emberek ülnek benne, akik biztos evezőcsapásokkal viszik, vezetik a dereglyét előre a hullámok és jégdarabok között.

– Néni, néni, meg vagyunk mentve! – ujjongott föl Sándor, s átölelte az asszonyt, aki kábultan, félájultan összeroskadva kapaszkodott a kéménybe.

– Vigyázz! – hangzott ebben a pillanatban egy férfihang és a következő percben egy vasmacska átrepült a párkányzaton. A végére kötél volt erősítve.

A malom tetején levők felocsúdtak kábultságukból és odasiettek. Ilonka, aki legelől járt, áthajolt a párkányzaton, mialatt Sándor a kötelet fogta és kinézett a Dunára. A következő pillanatban ujjongva kiáltott fel:

– Apuska, édes apuska, csakhogy itt vagy! Már nagyon féltem, hogy nem látlak többé.

Sebesen közeledett a dereglye, melyben hat ember ült. Halászok voltak többnyire, csupán egy viselte közülük a vasutasok egyenruháját.

Az asszony leroskadt a párkányzat mellett és összetett kézzel rebegette:

– Ahol legnagyobb a veszedelem, ott van legközelebb az Isten jósága.

*

Röviden mondom el azt, ami még elmondani való. Az úszó malmot már jóval előbb észrevették a partról és készültek is segítségére menni, mikor odaérkezett Rékás Pál a vasúti őr, aki már néhány napja az Alduna mentén kereste eltűnt családját. Az ő nógatasára sietve tették meg a szükséges lépéseket és éppen jókor értek oda, hogy a vízbefúlástól megmentse a malom tetején levőket.

Mikor Sándor néhány nap múlva visszatért Bajára, úgy fogadták, mint egy igazi hőst. A hír megelőzte és az egész gimnáziumot értesítették arról, hogy mit művelt. Az igazgató beszédet intézett hozzá, melyben példakép gyanánt állította elénk.

A vasutas család is szerencsésen hazakerült és új otthonában lassan-lassan elfelejtette a kiállott viszontagságot. Jancsó Sándor minden esztendőben ott töltötte a vakációt, míg egyszerre csak egészen ott felejtette magát. Feleségül vette a kis jégtündért, aki az évek folyamán gyönyörű hajadonná fejlődött. Ma Sándor a legkiválóbb mérnökök egyike és részt vette a Duna-szabályozás munkáiban is.

A Duna pedig, mint évezredek óta megszokta, télnek idején most is még néha szűknek találja medrét és feltámad az emberi hatalom ellen. De mióta odalenn a Vas-kapunál tágabbra csinálták a medrét, haragja már nem annyira veszedelmes.

(1898)